

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך ל, תשלי"ט

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

'כּיבוש עבודה'

(מחיי המלים' קצט, 'לשוננו לעם' רצט)

מרת זינה רָגַב העירה את אוזני, שש למה צמח ז"ל פרסם בספרו 'שנה ראשונה' את דבר הינלדו של המושג החדש 'כיבוש עבודה' ואמרנו נציבה נא יד בזה לסופר החלוץ, איש העלייה השנייה, חבר-כבוד של האקדמיה ללשון העברית (נפטר בכ"א מרחשון תשל"ה).

בפרק ארבעה עשר 'עבודה לשמה', בספרו 'שנה ראשונה' מספר צמח על דיונים בין פועלים על ה"קול קורא אל צעירי ישראל אשר לבם ועמם לציון", שחיבר יוסף ויתקין בתרס"ה. בעמ' 154-155 נאמר:

אין המנין קובע, משיתברר הרעיון ונדע מה שלפנינו. כל ספינה מביאה כמה בחורים שהולכים כצאן תועה לפתח תקוה ולואדי חנין ולרחובות, ואין בידינו פלום ליתן להם חוץ מן הניסיון שלנו. אך את הדבר הזה חייבים אנו ליתן ולחברם יחד לשם תכלית אחת. כתב לי חברנו מראשון בעניין זה, והיה במכתבו משפט אחד שנראה לי: "כשם שהכריז הרצל בשעתו על כיבוש קהילות כך נכריז על כיבוש עבודה במושבות". רעיון זה נראה לי.

היו המזונות מונחים על השולחן והפוסות מלאו חמים, ושלא מדעת פותחים אנו ומתדיינים בפרשה של כיבוש עבודה. לאמתו של דבר, שעה שצירפתי שתי תיבות הללו לא הכנסתי לתוכן שום פננה ולא היו אלא פליטת קולמוס. ודאי נגררתי אחר סגנונו של פיאריברג, שכובש גדול היה. על אחת כמה וכמה שלא ראיתי מה צפוי לשתי תיבות אלו ושעתידות הן לשמש עטרה לדור; בוקעות ופותחות לידה חדשה. כשם שפעמים משחקת שעתו של בן-אדם, כך יש ומשחקת שעתם של דברים שהפה פולטם, וכאילו הפול מוכן

ומזומן להם בלבבות. וכך אירע גם לצירוף מלים זה. מיד נתקבל באתו לילה ונשתגר בפיות ונשפח מוצאו, והמחשבות דבקות ומתאספות סביבו וכל ההצעות והגיגיה הלב מתאחזים בו. אם בעשרה מאמרות נברא העולם, הרי נברא העולם הקטן שהתחיל מתרקם והולך בחדרה של תמימה (היא תמימה סוכובולסקי הגנת. ר"ס) בדיבור זה. הנה טורקניץ (מראשוני המורים. ר"ס) אומר 'פיבוש עבודה' ומסיף קורטוב של תוכן משלו. והנה שיפריס (חבר ועד הלשון אחר כך. ר"ס) אומר 'פיבוש עבודה' ומסיף קורטוב של תוכן משלו. ובתוך כך פושטת המשמעות שבמלים האלה ועולה משקלן ומתגלגלות מאליהן בסיסמה שהפול בה. כך פעמים אתה שומר ניצן של ורד על השולחן, פנוס ומקופל ללא תואר והדר, ומחופה בירק גביעו, שנתעקמו עלעליו וגבעולו קוצים דוקרנים, והנה עבר רוח בלילה, ואתה פוקח עיניך, והריהו לפניך מפוצל ומפה גלי פותרתו, מאיר עיניים ומחיה נפשות ומשעשע עצמו בשלל צבעיו, וכל חלל החדר מלא בושמו.

מנינו וגמרנו, שארבעתנו מהיום מעין ועד חשאי ומזדמנים אחת לשבועיים במקום זה ומצרפים סעיפי פיבוש עבודה והלכותיה. ובינתיים כל אחד במושבו עושה נפשות לרעיון ומכשיר את הלבבות...

ב'מחיי המלים' קצט הבאתי קטע מדברי ב' שימחוני בתר"ע, שבהם הובא הביטוי 'כבוש עבודה ע"י פועלים עברים' במירכאות. ודאי פיון בזה שימחוני לאותו ביטוי חדש שחידש שלמה צמח פחמש שנים לפני כן. מודה אני לרעתי זינה רגב על הערתה.